

Theology on the Web.org.uk

Making Biblical Scholarship Accessible

This document was supplied for free educational purposes. Unless it is in the public domain, it may not be sold for profit or hosted on a webserver without the permission of the copyright holder.

If you find it of help to you and would like to support the ministry of Theology on the Web, please consider using the links below:

Buy me a coffee

<https://www.buymeacoffee.com/theology>

PATREON

<https://patreon.com/theologyontheweb>

PayPal

<https://paypal.me/robbradshaw>

TEXTS FOR STUDENTS. No. 14

GENERAL EDITORS : CAROLINE A. J. SKEEL, D.LIT.
H. J. WHITE, D.D. ; J. P. WHITNEY, D.D., D.C.L.

THE EPISTLE OF BARNABAS

EDITED BY

T. W. CRAFER, D.D.

INCUMBENT OF ST. GERMAIN'S, BLACKHEATH ; WARDEN OF THE COLLEGE OF
GREYLADIES ; PROFESSOR OF THEOLOGY AT QUEEN'S COLLEGE, LONDON

LONDON

SOCIETY FOR PROMOTING
CHRISTIAN KNOWLEDGE
NEW YORK : THE MACMILLAN COMPANY

1920

THE EPISTLE OF BARNABAS

§ 1. AUTHOR.

THE tradition is quite untrustworthy which attributes this Epistle to the companion of St. Paul. We can say no more than that the author is a bold allegorist of strong Alexandrian colouring, who is intensely interested in Judaism, and steeped in the knowledge of the laws of the old covenant. But he is mercilessly opposed to traditional Judaism, which he considers to have been mistaken from the beginning; and every word of the old law is interpreted by him in the light of the Christian revelation. These characteristics may have been enough to suggest a connection with St. Paul's fellow-worker, who was a Hellenist and a Levite and, in strange contrast with his colleague, had left no literature to perpetuate his name. It is conceivable that he may have actually written something on the same theme as the extant Epistle, and that the latter was preserved, while the former was lost. Indeed, we have the statement of Tertullian* that Barnabas was the author of the Epistle to the Hebrews—an epistle which deals with the same theme as the book we are considering; and

* *De Pudicitia*, 20.

in the *Claramontane Stichometry* these two Epistles are confused.*

§ 2. DATE.

This also must remain doubtful ; but there are two passages in the Epistle which have been taken as indications of date, while a further consideration comes from the similarity of parts of the Epistle to the *Teaching of the Twelve Apostles*.

1. In Chap. IV. 4 the prophecy of the ten kingdoms is quoted from Daniel, with the little king after the ten, who should subdue three of the kings under one ; also the little horn which came out of the ten, subduing three of the horns under one. These things are spoken of as now at hand. Taking Vespasian as the tenth Emperor, and regarding the three in one as the union with him of his two sons, Titus and Domitian, and connecting the little horn of Antichrist with the current expectation of Nero's reappearance, we arrive at the date A.D. 70-79. This is the theory accepted by Lightfoot.†

2. The other passage is in XVI. 3, 4, where the words of Isaiah are quoted concerning the temple : "Lo, they who destroyed this temple shall themselves build it." And then the statement is added : "That is happening now. For owing to the war it was destroyed by the enemy ; at present even the servants of the enemy will

* The *Claramontane Stichometry* is a list of the books of the Old and New Testaments (with the number of their *stichoi*, or lines, in each case) preserved in the sixth-century *Codex Claramontanus* of the Pauline Epistles. In this list the Epistle to the Hebrews is not mentioned, but the Epistle of Barnabas is placed between Jude and the Apocalypse ; and the number of lines ascribed to it would fit the Epistle to the Hebrews (see Westcott, *Epistle to the Hebrews*, p. xxix).

† *Apostolic Fathers* (ed. Harmer, 1891), p. 242.

build it up again." These words have been taken as referring to the year A.D. 132, when the Jews had new hopes of restoration, and Bar-Cochba roused all Palestine against the Roman rule. But this theory not only conflicts with the earlier passage about the Emperors (which does not point to the reign of Hadrian), but it is very uncertain whether the author is referring to the material temple at all. Lightfoot declares that any interpretation but a spiritual one "runs counter to the general teaching of this writer."*

3. The Epistle contains (XVIII.-XXI.) a passage known as "The Two Ways." This is also found in the *Didache*, a book which seems to date from the beginning of the second century. If "The Two Ways" was a Jewish pre-Christian document which was copied both by our Epistle and the *Didache*, this copying is not likely to have happened in either case much later than the end of the first century. But if the *Didache* copied from the Epistle of Barnabas (an unlikely explanation), we must certainly place the latter fairly early. And if, once more, the Epistle copied from the *Didache*, it is not very probable that a generation would elapse between them. The beginning of the second century is thus suggested as a date for the Epistle, and other considerations make this more likely than either of the dates suggested above.

§ 3. CONTENTS.

It is addressed to some unknown community, which was versed in Judaic lore, and in touch with Alexandrian ideas; at least, that is what the writer takes for granted. He writes and speaks of his love for them, and calls

* *Apostolic Fathers*, p. 241.

himself one of themselves (I. 8, IV. 6). His purpose is to warn them against accepting the Old Testament in its literal sense, and to reveal some of the allegorical teaching it contains concerning Christ. The Jews are shown to have been utterly mistaken in having accepted it literally, so that the Old Covenant, as well as the New, belongs only to the Christians.*

The writer begins with moral and spiritual warnings, charging his readers to take heed to themselves, because the days are evil (II. 1). But he soon turns to instruction, warning them not to follow those who claim that the Jewish covenant is "both theirs and ours," for the Jews by their idolatry at Sinai lost their revelation as soon as they received it (IV. 6). Many passages of the Psalms and Prophets are shown to refer directly to Christ (VI.); and the same is proved of the Law (VII.-X.). He proceeds to give types of such Christian symbols as Baptism and the Cross (XI.-XII.). He then examines the Covenant, the Sabbath, and the Temple, to establish his argument (XIII.-XVII.).

At this point he breaks off, and returns to his first exhortation—to right living. For this purpose he uses "The Two Ways," calling them "the way of Light" and "the way of Darkness" (unlike the *Didache*, which terms them "the way of Life" and "the way of Death"). He illustrates them in turn, but more briefly than does the *Didache* (XVIII.-XXI.).

* Barnabas and the Epistle to the Hebrews treat similar themes in strikingly different ways (see Westcott, *Canon of the New Testament*, pp. 43-45; London, 1881). Barnabas was sometimes regarded as within the canon, sometimes as doubtful (*ibid.*, pp. 41-42).

§ 4. SOURCES.

1. *Greek MSS.* :

(a) *Codex Sinaiticus* (S), of the Bible, fourth century ; it follows the Apocalypse (thus suggesting that the Epistle may have been included at one time in the canon).

(b) *Codex Constantinopolitanus* (C), dated A.D. 1056. In the Library of the Holy Sepulchre at Constantinople ; published by Bryennios in 1875.

(c) Nine kindred MSS. (G), in which it is incomplete.

2. *Latin Version* :

Petropolitanus (Q. v. i. 39), of the ninth or tenth century ; Chaps. XVIII.—XXI. ("The Two Ways") are omitted.

3. *Quotations* are numerous in Clement of Alexandria, and the *Didache* bears on the text of XVIII.—XXI.

The text of this edition is reprinted from that adopted by Lightfoot (*Apostolic Fathers . . . Revised Texts with Short Introductions*, etc. ; London, 1912), by kind permission of the Lightfoot Trustees.

ΒΑΡΝΑΒΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

1. ΧΑΙΡΕΤΕ, υἱοὶ καὶ θυγατέρες, ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς, ἐν εἰρήνῃ.

2. Μεγάλων μὲν ὄντων καὶ πλουσίων τῶν τοῦ Θεοῦ δικαιομάτων εἰς ὑμᾶς, ὑπὲρ τι καὶ καθ' ὑπερβολὴν ὑπερευφραίνομαι ἐπὶ τοῖς μακαρίοις καὶ ἐνδόξοις ὑμῶν πνεύμασιν· οὕτως ἐμφυτον τῆς δωρεᾶς πνευματικῆς χάριν εἰλήφατε.

3. διὸ καὶ μᾶλλον συνχαίρω ἐμαυτῷ ἐλπίζων σωθῆναι, ὅτι ἀληθῶς βλέπω ἐν ὑμῖν ἐκκεχυμένον ἀπὸ τοῦ πλουσίου τῆς πηγῆς Κυρίου πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς. οὕτω με ἐξέπληξεν ἐπὶ ὑμῶν ἡ ἐπιποθήτη ὄψις ὑμῶν. 4. πεπεισμένος οὖν τοῦτο καὶ συνειδῶς ἐμαυτῷ, ὅτι ἐν ὑμῖν λαλήσας πόλλὰ ἐπίσταμαι ὅτι ἐμοὶ συνώδευσεν ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης Κύριος, καὶ πάντως ἀναγκάζομαι καὶ γὰρ εἰς τοῦτο, ἀγαπᾶν ὑμᾶς ὑπὲρ τὴν ψυχὴν μου· ὅτι μεγάλη πίστις καὶ ἀγάπη ἐγκατοικεῖ ἐν ὑμῖν ἐλπίδι ζωῆς αὐτοῦ. 5. λογισάμενος οὖν τοῦτο, ὅτι ἔὰν μελήσῃ μοι περὶ ὑμῶν τοῦ μέρος τι μεταδοῦναι ἀφ' οὗ ἔλαβον, ὅτι ἔσται μοι τοιούτοις πνεύμασιν ὑπηρετήσαντι εἰς μισθόν, ἐσπούδασα κατὰ μικρὸν ὑμῖν πέμπειν, ἵνα μετὰ τῆς πίστεως ὑμῶν τελείαν ἔχητε τὴν γνῶσιν. 6. Τρία οὖν δόγματά ἐστιν Κυρίου· ζωῆς ἐλπίς, ἀρχὴ καὶ τέλος πίστεως ἡμῶν· καὶ δικαιοσύνη, κρίσεως ἀρχὴ καὶ τέλος· ἀγάπη εὐφροσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως, ἔργων δικαιοσύνης μαρτυρία. 7. ἐγνώρισεν γὰρ ἡμῖν ὁ δεσπότης διὰ τῶν προφητῶν τὰ

παρληλυθότα καὶ τὰ ἐνεστῶτα, καὶ τῶν μελλόντων δοῦ ἀπαρχὰς ἡμῖν γέυσεως. Ὡν τὰ καθ' ἕκαστα βλέποντες ἐνεργούμενα, καθὼς ἐλάλησεν, ὀφείλομεν πλουσιώτερον καὶ ὑψηλότερον προσάγειν τῷ φόβῳ αὐτοῦ. 8. ἐγὼ δὲ οὐχ ὡς διδάσκαλος ἀλλ' ὡς εἰς ἐξ ὑμῶν ὑποδείξω ὀλίγα, δι' ὧν ἐν τοῖς παροῦσιν εὐφρανθήσεσθε.

II. Ἡμερῶν οὖν οὐσῶν πονηρῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνεργούντος ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν, ὀφείλομεν ἑαυτοῖς προσέχοντες ἐκζητεῖν τὰ δικαίωματα Κυρίου. 2. τῆς οὖν πίστεως ἡμῶν εἰσὶν βοηθοὶ φόβος καὶ ὑπομονή, τὰ δὲ συμμαχοῦντα ἡμῖν μακροθυμία καὶ ἐγκράτεια. 3. τούτων μενόντων τὰ πρὸς Κύριον ἀγνώως, συνευφραίνονται αὐτοῖς σοφία, σῦνεσις, ἐπιστήμη, γνώσις. 4. πεφανέρωκεν γὰρ ἡμῖν διὰ πάντων τῶν προφητῶν ὅτι οὔτε θυσιῶν οὔτε ὀλοκαυτωμάτων οὔτε προσφορῶν χρῆζει, λέγων ὅτ' ἐμὲν. 5. Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος. πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων, καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων καὶ τράγων οὐ βούλομαι, οὐδ' ἂν ἔρχησθε ὀφθῆναι μοι. τίς γὰρ ἐξεξήτησεν ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; πατεῖν μου τὴν αὐλὴν οὐ προσθήσεσθε. Ἐὰν φέριτε σεμίδαλι, μάταιον· θυμίαμα, βδέλυγμά μοι ἐστίν· τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα οὐκ ἀνέχομαι. 6. ταῦτα οὖν κατήργησεν, ἵνα ὁ καινὸς νόμος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄνευ ζυγοῦ ἀνάγκης ὦν, μὴ ἀνθρωποποίητον ἔχη τὴν προσφορὰν. 7. λέγει δὲ πάλιν πρὸς αὐτοῦς· Μὴ ἐγὼ ἐνετειλάμην τοῖς πατράσιν ὑμῶν ἐκπορευομένοις ἐκ γῆς Αἰγύπτου, προσενέγκαι μοι ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίας; 8. ἀλλ' ἢ τοῦτο ἐνετειλάμην αὐτοῖς· Ἐκαστος ὑμῶν κατὰ τοῦ πλησίον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ κακίαν μὴ μνησικακέτω, καὶ ὄρκον ψευδῆ μὴ ἀγαπάτε. 9. Αἰσθάνεσθαι οὖν ὀφείλομεν, μὴ ὄντες ἀσύνετοι, τὴν γνώμην τῆς ἀγαθωσύνης τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ὅτι ἡμῖν λέγει, θέλων ἡμᾶς μὴ ὁμοίως πλανωμένους ἐκείνοις ζητεῖν πῶς προσάγωμεν αὐτῷ. 10. ἡμῖν οὖν οὕτως λέγει· Θυσία τῷ Θεῷ καρδία συντηρημένη, ὁσμὴ εὐωδίας τῷ Κυρίῳ καρδία δοξάζουσα τὸν πεπλακῶτα αὐτήν.

Is. i. 11-13.

Jer. vii. 22,
23.Zech. viii.
17.Ps. li. 19.
?

ἀκριβέεσθαι οὖν ὀφείλομεν, ἀδελφοί, περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἵνα μὴ ὁ πονηρὸς παρείσδυσιν πλάνης ποιήσας ἐν ἡμῖν ἐκσφενδονήσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ζωῆς ἡμῶν.

III. Λέγει οὖν πάλιν περὶ τούτων πρὸς αὐτούς· Ἴνα τί Is. lviii.
4-10. μοι νηστεύετε, λέγει Κύριος, ὡς σήμερον ἀκουσθῆναι ἐν κραυγῇ τὴν φωνὴν ὑμῶν; οὐ ταύτην τὴν νηστείαν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος, οὐκ ἄνθρωπον ταπεινοῦντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, 2. οὐδ' ἂν κάμψῃτε ὡς κρῖνον τὸν τράχηλον ὑμῶν, καὶ σάκκον ἐνδύσθητε καὶ σποδὸν ὑποστρώσητε, οὐδ' οὕτως καλέσετε νηστείαν δεκτὴν. 3. πρὸς ἡμᾶς δὲ λέγει· Ἴδου αὕτη ἡ νηστεία ἣν ἐγὼ ἐξελεξάμην, λέγει Κύριος· λύε πᾶν σύνδεσμον ἀδικίας, διάλγε στραγγαλιὰς βιαίων συναλλαγμάτων, ἀπόστelle τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, καὶ πᾶσαν ἀδικον συγγραφὴν διάσπα. διάθρυπτε πεινώσιν τὸν ἄρτον σου, καὶ γυμνὸν ἔαν ἴδῃς, περίβαλε· ἀστέγους εἰσαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ ἔαν ἴδῃς ταπεινόν, οὐχ ὑπερόψη αὐτόν, οὐδὲ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου. 4. τότε ῥαγήσεται πρῶτον τὸ φῶς σου, καὶ τὰ ἰάματά σου ταχέως ἀνατελεῖ, καὶ προπορεύσεται ἔμπροσθέν σου ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ περιστελεῖ σε· 5. τότε βοήσεις, καὶ ὁ Θεὸς ἐπακούσεται σου, ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ, Ἴδου πάρεμι· ἔαν ἀφέλῃς ἀπὸ σοῦ σύνδεσμον καὶ χειροτονίαν καὶ ῥῆμα γογγυσμοῦ, καὶ δῶς πεινῶντι τὸν ἄρτον σου ἐκ ψυχῆς σου, καὶ ψυχὴν τεταπεινωμένην ἐλεήσῃς. 6. εἰς τοῦτο οὖν, ἀδελφοί, ὁ μακρόθυμος προβλέψας ὡς ἐν ἀκεραιοσύνῃ πιστεύσει ὁ λαὸς ὃν ἠτοίμασεν ἐν τῷ ἡγαπημένῳ αὐτοῦ, προεφανέρωσεν ἡμῖν περὶ πάντων, ἵνα μὴ προσρησώμεθα ὡς ἐπήλυτοι τῷ ἐκείνων νόμῳ.

IV. Δεῖ οὖν ἡμᾶς περὶ τῶν ἐνεστώτων ἐπιπολὺν ἐραν-
νῶντας ἐκζητεῖν τὰ δυνάμενα ἡμᾶς σῶζειν. φύγωμεν οὖν
τελειῶς ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων τῆς ἀνομίας, μήποτε κατα-
λάβῃ ἡμᾶς τὰ ἔργα τῆς ἀνομίας· καὶ μισήσωμεν τὴν πλάνην
τοῦ νῦν καιροῦ, ἵνα εἰς τὸν μέλλοντα ἀγαπηθῶμεν. 2. μὴ
δῶμεν τῇ ἑαυτῶν ψυχῇ ἄνεσιν, ὥστε ἔχειν αὐτὴν ἐξουσία
μετὰ ἁμαρτωλῶν καὶ πονηρῶν συντρέχειν, μήποτε ὁμοιω-

- θῶμεν αὐτοῖς. 3. τὸ τέλειον σκάνδαλον ἤγγικεν, περὶ οὗ γέγραπται, ὡς Ἐνώχ λέγει. εἰς τοῦτο γὰρ ὁ δεσπότης συντέτμηκεν τοὺς καιροὺς καὶ τὰς ἡμέρας, ἵνα ταχύνη ὁ ἠγαπημένος αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν κληρονομίαν ἤξη. 4. λέγει δὲ οὕτως καὶ ὁ προφήτης· Βασιλείαι δέκα ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεύσουσιν, καὶ ἑξαναστήσεται ὀπισθεν αὐτῶν μικρὸς βασιλεὺς, ὃς ταπεινώσει τρεῖς ὑφ' ἐν τῶν βασιλέων. 5. ὁμοίως περὶ τοῦ αὐτοῦ λέγει Δανιήλ· Καὶ εἶδον τὸ τέταρτον θηρίον πονηρὸν καὶ ἰσχυρὸν καὶ χαλεπώτερον παρὰ πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς, καὶ ὡς ἐξ αὐτοῦ ἀνέτειλεν δέκα κέρατα, καὶ ἐξ αὐτῶν μικρὸν κέρας παραφνάδιον, καὶ ὡς ἐταπείνωσεν ὑφ' ἐν τρία τῶν μεγάλων κεράτων. 6. συνιέναι οὖν ὀφείλετε. Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο ἐρωτῶ ὑμᾶς ὡς εἰς ἐξ ὑμῶν ὢν, ἰδίως δὲ καὶ πάντας ἀγαπῶν ὑπὲρ τὴν ψυχὴν μου, προσέχειν νῦν ἑαυτοῖς καὶ μὴ ὁμοιοῦσθαί τισιν, ἐπισωρεύοντας ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν, λέγοντας ὅτι ἡ διαθήκη ἡμῶν μένει ἐκείνοις· ἡμῶν μὲν· ἀλλ' ἐκείνοι οὕτως εἰς τέλος ἀπώλεσαν αὐτήν, λαβόντος ἤδη τοῦ Μωϋσέως. 7. λέγει γὰρ ἡ γραφή· Καὶ ἦν Μωϋσῆς ἐν τῷ ὄρει νηστεύων ἡμέρας τεσσεράκοντα καὶ νύκτας τεσσεράκοντα, καὶ ἔλαβεν τὴν διαθήκην ἀπὸ τοῦ Κυρίου, πλάκας λιθίνας γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τῆς χειρὸς τοῦ Κυρίου. 8. ἀλλὰ ἐπιστραφέντες ἐπὶ τὰ εἶδωλα ἀπώλεσαν αὐτήν· λέγει γὰρ οὕτως Κύριος· Μωϋσῆ Μωϋσῆ, κατάρβηθι τὸ τάχος, ὅτι ἠνόμησεν ὁ λαὸς σου, οὗς ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου. καὶ συνῆκεν Μωϋσῆς καὶ ἔριψεν τὰς δύο πλάκας ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ· καὶ συνετρίβη αὐτῶν ἡ διαθήκη, ἵνα ἡ τοῦ ἠγαπημένου Ἰησοῦ ἐγκατασφραγισθῆ εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν ἐν ἐλπιδὶ τῆς πίστεως αὐτοῦ. 9. Πολλὰ δὲ θέλων γράφειν, οὐχ ὡς διδάσκαλος, ἀλλ' ὡς πρέπει ἀγαπῶντι ἀφ' ὧν ἔχομεν μὴ ἐλλείπειν, γράφειν ἐσπούδασα, περίφημα ὑμῶν. διὸ προσέχωμεν ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις. οὐδὲν γὰρ ὠφελήσει ἡμᾶς ὁ πᾶς χρόνος τῆς πίστεως ἡμῶν, ἐὰν μὴ νῦν ἐν τῷ ἀνόμῳ καιρῷ καὶ τοῖς μέλλουσιν σκανδαλοῖς, ὡς πρέπει υἱοῖς Θεοῦ, ἀντιστῶμεν, ἵνα μὴ σχῆ παρείδουσιν ὁ μέλας. 10. φύγωμεν ἀπὸ πάσης ματαιότητος, μισήσωμεν
- Dan. vii. 24.
- Dan. vii. 7, 8.
- Ex. xxxi. 18, xxxiv. 28.
- Ex. xxxii. 7. Deut. ix. 12.

τελείως τὰ ἔργα τῆς πονηρᾶς ὁδοῦ. Μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἐνδύ-
νοντες μονάζετε ὡς ἤδη δεδικαιωμένοι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ
συνερχόμενοι συζητεῖτε περὶ τοῦ κοινῆ συμφέροντος.

11. λέγει γὰρ ἡ γραφή· Οὐαὶ οἱ συνετοὶ ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον Is. v. 21.

ἑαυτῶν ἐπιστήμονες. γενόμεθα πνευματικοί, γενόμεθα ναὸς
τέλειος τῷ Θεῷ. ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἐν ἡμῖν, μελετῶμεν τὸν
φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσειν ἀγωνιζόμεθα τὰς ἐντολὰς
αὐτοῦ, ἵνα ἐν τοῖς δικαιώμασιν αὐτοῦ εὐφρανθῶμεν. 12. ὁ

Κύριος ἀπροσωπολήπτως κρινεῖ τὸν κόσμον. ἕκαστος καθὼς
ἐποίησεν κομιεῖται. ἐὰν ᾖ ἀγαθός, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ
προηγίσεται αὐτοῦ· ἐὰν ᾖ πονηρός, ὁ μισθὸς τῆς πονηρίας

ἔμπροσθεν αὐτοῦ· 13. ἵνα μήποτε ἐπαναπαύομενοι ὡς
κλητοὶ ἐπικαθηνώσωμεν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, καὶ ὁ πονηρὸς
ἄρχων λαβῶν τὴν καθ' ἡμῶν ἐξουσίαν ἀπόσῃται ἡμᾶς ἀπὸ
τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου. 14. Ἔτι δὲ κἀκεῖνο, ἀδελφοί

μου, νοεῖτε· ὅταν βλέπετε μετὰ τηλικαῦτα σημεῖα καὶ τέρατα
γεγονότα ἐν τῷ Ἰσραὴλ καὶ οὕτως ἐνκαταλελειφθαι αὐτοὺς·
προσέχωμεν μήποτε, ὡς γέγραπται, πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ
ἐκλεκτοὶ εὐρεθῶμεν. St. Matt.
xxii. 14.

V. Εἰς τοῦτο γὰρ ὑπέμεινεν ὁ Κύριος παραδοῦναι τὴν
σάρκα εἰς καταφθοράν, ἵνα τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν
ἀγνωσθῶμεν, ὃ ἐστὶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ῥαντίσματος αὐτοῦ.

2. γέγραπται γὰρ περὶ αὐτοῦ ἃ μὲν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ, ἃ δὲ
πρὸς ἡμᾶς. λέγει δὲ οὕτως· Ἐτραυματίσθη διὰ τὰς ἀνομίας Is. liiii. 5, 7.

ἡμῶν καὶ μεμαλάκισται διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, τῷ μῶλωπι αὐτοῦ
ἡμεῖς λάθην. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἄμνος
ἄφωνος ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτόν. 3. οὐκοῦν ὑπερευχα-

ριστεῖν ὀφείλομεν τῷ Κυρίῳ, ὅτι καὶ τὰ παρεληλυθότα
ἡμῖν ἐγνώρισεν, καὶ ἐν τοῖς ἐνεστῶσιν ἡμᾶς ἐσόφισεν, καὶ
εἰς τὰ μέλλοντα οὐκ ἐσμὲν ἀσύνητοι. 4. λέγει δὲ ἡ γραφή·

Οὐκ ἀδικῶς ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς. τοῦτο λέγει ὅτι Prov. i. 17.

δικαίως ἀπολείται ἄνθρωπος, ὃς ἔχων ὁδοῦ δικαιοσύνης
γνωσίην, ἑαυτὸν εἰς ὄδον σκοτούς ἀποσυνέχει. 5. Ἔτι δὲ καὶ

Gen. i. 26. τοῦτο, ἀδελφοί μου· εἰ ὁ Κύριος ὑπέμεινεν παθεῖν περὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν, ὧν παντὸς τοῦ κόσμου Κύριος, ᾧ εἶπεν ὁ Θεὸς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν ἡμετέραν· πῶς οὖν ὑπέμεινεν ὑπὸ χειρὸς ἀνθρώπων παθεῖν; μάθετε. 6. οἱ προφήται, ἀπ' αὐτοῦ ἔχοντες τὴν χάριν, εἰς αὐτὸν ἐπροφήτευσαν. αὐτὸς δὲ ἵνα καταργήσῃ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν δείξῃ, ὅτι ἐν σαρκὶ ἔδει αὐτὸν φανερωθῆναι, ὑπέμεινεν, 7. ἵνα καὶ τοῖς πατράσιν τὴν ἐπαγγελίαν ἀποδώῃ καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ τὸν λαὸν τὸν καινὸν ἐτοιμάζων ἐπιδείξῃ, ἐπὶ τῆς γῆς ὧν, ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτὸς ποιήσας κρινεῖ. 8. πέρασ γέ τοι διδάσκων τὸν Ἰσραὴλ καὶ τηλικαῦτα τέρατα καὶ σημεῖα ποιῶν ἐκήρυσσεν, καὶ ὑπερηγάπησεν αὐτόν. 9. ὅτε δὲ τοὺς ἰδίους ἀποστόλους τοὺς μέλλοντας κηρύσσειεν τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἐξελέξατο, ὄντας ὑπὲρ πᾶσαν ἁμαρτίαν ἀνομωτέρους, ἵνα δείξῃ ὅτι οὐκ ἤλθεν καλεῖσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς, τότε ἐφάνερωσεν ἑαυτὸν εἶναι υἱὸν Θεοῦ. 10. Εἰ γὰρ μὴ ἤλθεν ἐν σαρκί, οὐδ' ἂν πως οἱ ἄνθρωποι ἐσώθησαν βλέποντες αὐτόν· ὅτε τὸν μέλλοντα μὴ εἶναι ἥλιον, ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὑπάρχοντα, ἐμβλέποντες οὐκ ἰσχύουσιν εἰς τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ ἀντοφθαλμησαί. 11. οὐκοῦν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτο ἐν σαρκὶ ἤλθεν, ἵνα τὸ τέλειον τῶν ἁμαρτιῶν ἀνακεφαλαιώσῃ τοῖς διώξασιν ἐν θανάτῳ τοὺς προφήτας αὐτοῦ. 12. οὐκοῦν εἰς τοῦτο ὑπέμεινεν. λέγει γὰρ ὁ Θεὸς τὴν πληγὴν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ ὅτι ἐξ αὐτῶν· Ὅταν πατάξωσιν τὸν ποιμένα ἑαυτῶν, τότε ἀπολείται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς. 13. Αὐτὸς δὲ ἠθέλησεν οὕτω παθεῖν. ἔδει γὰρ ἵνα ἐπὶ ξύλου πάθῃ. λέγει γὰρ ὁ προφητεῖων ἐπ' αὐτῷ· Φεῖσαί μου τῆς ψυχῆς ἀπὸ ῥομφαίας· καὶ· Καθήλωσόν μου τὰς σάρκας, ὅτι πονηρευομένων συναγωγῶν ἐπανέστησάν μοι. 14. καὶ πάλιν λέγει· Ἰδοὺ τέθεικά μου τὸν νῶτον εἰς μαστίγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου ἔθηκα ὡς στερεὰν πέτραν.

St. Matt. ix. 13.

Zech. xiii. 7.
St. Matt. xxvi. 31.

Ps. xxii. 21,
cxix. 120,
xxii. 17.

Is. l. 6, 7.

VI. "Οτε οὖν ἐποίησεν τὴν ἐντολήν, τί λέγει; Τίς ὁ κρινόμενός μοι; ἀντιστήτω μοι· ἢ τίς ὁ δικαιούμενός μοι; ἐγγισάτω τῷ παιδί Κυρίου. 2. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσεσθε, καὶ σῆς καταφάγεται ὑμᾶς. καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης, ἐπεὶ ὡς λίθος ἰσχυρὸς ἐτίθη εἰς συντριβήν· Ἰδοὺ ἐμβαλῶ εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῆ, ἐκλεκτόν, ἀκρογωνιαίον, ἔντιμον. 3. εἶτα τί λέγει; Καὶ ὁς ἐλπίζει ἐπ' αὐτὸν ζήσεται εἰς τὸν αἶωνα. ἐπὶ λίθον οὖν ἡμῶν ἢ ἐλπίς; μὴ γένοιτο. ἀλλ' ἐπεὶ ἐν ἰσχύϊ τέθεικεν τὴν σάρκα αὐτοῦ Κύριος. λέγει γάρ· Καὶ ἔθηκέν με ὡς στερεὰν πέτραν. 4. λέγει δὲ πάλιν ὁ προφήτης· Δίθον δὲν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ πάλιν λέγει· Αὕτη ἐστὶν ἡ ἡμέρα ἢ μεγάλη καὶ θαυμαστή, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος. 5. Ἀπλούστερον ὑμῖν γράφω, ἵνα συνήτε, ἐγὼ περιψήμα τῆς ἀγάπης ὑμῶν. 6. τί οὖν λέγει πάλιν ὁ προφήτης; Περύσχηεν με συναγωγὴ πονηρευομένων, ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον· καί· Ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κληρον. 7. ἐν σαρκὶ οὖν αὐτοῦ μέλλοντος φανεροῦσθαι καὶ πάσχειν, προεφανέρωθη τὸ πάθος. λέγει γάρ ὁ προφήτης ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ· Οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευνται βουλήν πονηρὰν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· Δῆσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχορηστος ἡμῖν ἐστίν. 8. τί λέγει ὁ ἄλλος προφήτης Μωϋσῆς αὐτοῖς; Ἰδοὺ τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεός· Εἰσελθατε εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, ἣν ὤμοσεν Κύριος τῷ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, καὶ κατακληρονομήσατε αὐτήν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι. 9. τί δὲ λέγει ἡ γνώσις; μάθετε. ἐλπίζατε ἐπὶ τὸν ἐν σαρκὶ μέλλοντα φανεροῦσθαι ὑμῖν Ἰησοῦν. ἄνθρωπος γὰρ γῆ ἐστὶν πάσχουσα· ἀπὸ προσώπου γὰρ τῆς γῆς ἢ πλάσις τοῦ Ἀδάμ ἐγένετο. 10. τί οὖν λέγει· Εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, γῆν ῥέουσαν γάλα καὶ μέλι; εὐλογητὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἀδελφοί, ὁ σοφίαν καὶ νοῦν θέμενος ἐν ἡμῖν τῶν κρυφίων αὐτοῦ. λέγει γὰρ ὁ προφήτης παραβολὴν Κυρίου· τίς νοήσει, εἰ μὴ σοφὸς καὶ ἐπιστήμων καὶ ἀγαπῶν τὸν Κύριον αὐτοῦ; 11. Ἐπεὶ οὖν ἐκαίνισεν ἡμᾶς ἐν τῇ ἀφέσει τῶν ἁμαρτιῶν, ἐποίησεν

Is. i. 8, 9.

Is. xxviii. 16.

Is. i. 7.

Ps. cxviii. 22

Ps. cxviii. 24.

Ps. xxii. 17,

cxviii. 12.

Ps. xxii. 19.

Is. iii. 9, 10.

Ex. xxxiii.

1, 3.

Ex. xxxiii. 3.

- ἡμᾶς ἄλλον τύπον, ὡς παιδίων ἔχειν τὴν ψυχὴν, ὡς ἂν δὴ ἀναπλάσσοντος αὐτοῦ ἡμᾶς. 12. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ περὶ ἡμῶν, ὡς λέγει τῷ υἱῷ· Ποιήσωμεν καθ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀρχέτωσαν τῶν θηρίων τῆς γῆς καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης.
- Gen. i. 26. καὶ εἶπεν Κύριος ἰδὼν τὸ καλὸν πλάσμα ἡμῶν· **Ἀξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν.** ταῦτα πρὸς τὸν υἱόν.
- Gen. i. 28. 13. **πάλιν σοι ἐπιδείξω πῶς πρὸς ἡμᾶς λέγει Κύριος.** δευτέραν πλάσιν ἐπ' ἐσχάτων ἐποίησεν. λέγει δὲ Κύριος· Ἰδοὺ ποιῶ τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα. εἰς τοῦτο οὖν ἐκήρυσεν ὁ προφήτης· **Ἐισέλθατε εἰς γῆν ρέουσαν γάλα καὶ μέλι, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς.**
- ? St. Matt. xx. 16. Ex. xxxiii. 1, 3. 14. ἴδε οὖν ἡμεῖς ἀναπεπλάσμεθα, καθὼς πάλιν ἐν ἐτέρῳ προφήτῃ λέγει· **Ἰδοὺ, λέγει Κύριος, ἐξελῶ τοῦτων, τουτέστιν ὧν προέβλεπεν τὸ πνεῦμα Κυρίου, τὰς λιθίνας καρδίας καὶ ἐμβαλῶ σαρκίνας.** ὅτι αὐτὸς ἐν σαρκὶ ἐμελλεν φανεροῦσθαι καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖν.
- Ez. xi. 19, xxxvi. 26. 15. **ναὸς γὰρ ἅγιος, ἀδελφοί μου, τῷ Κυρίῳ τὸ κατοικητήριον ἡμῶν τῆς καρδίας.**
- Ps. xlii. 3. 16. λέγει γὰρ Κύριος πάλιν· **Καὶ ἐν τίνι ὀφθήσομαι τῷ Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου καὶ δοξασθήσομαι;** Ἐξομολογήσομαι σοι ἐν ἐκκλησίᾳ ἀδελφῶν μου καὶ ψαλῶ σοι ἀναμέσον ἐκκλησίας ἁγίων.
- Ps. xxii. 23. οὐκοῦν ἡμεῖς ἐσμεν οὓς εἰσῆγαγεν εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν.
- Gen. i. 28. 17. **τί οὖν τὸ γάλα καὶ τὸ μέλι;** ὅτι πρῶτον τὸ παιδίον μέλιτι, εἶτα γάλακτι ζωοποιεῖται. οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς τῇ πίστει τῆς ἐπαγγελίας καὶ τῷ λόγῳ ζωοποιούμενοι ζήσομεν κατακυριεύοντες τῆς γῆς.
18. **προειρήκαμεν δὲ ἐπάνω· Καὶ ἀξάνεσθωσαν καὶ πληθυνέσθωσαν καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων.** τίς οὖν ὁ δυνάμενος νῦν ἀρχειν θηρίων ἢ ἰχθύων ἢ πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ; αἰσθάνεσθαι γὰρ ὀφείλομεν ὅτι τὸ ἀρχειν ἐξουσίας ἐστίν, ἵνα τις ἐπιτάξας κυριεύσῃ.
19. εἰ οὖν οὐ γίνεται τοῦτο νῦν, ἄρα ἡμῖν εἶρηκεν πότε· ὅταν καὶ αὐτοὶ τελειωθῶμεν κληρονόμοι τῆς διαθήκης Κυρίου γενέσθαι.

VII. Οὐκοῦν νοεῖτε, τέκνα εὐφροσύνης, ὅτι πάντα ὁ καλὸς Κύριος προεφάνερωσεν ἡμῖν, ἵνα γνῶμεν ᾧ κατὰ πάντα

εὐχαριστοῦντες ὀφείλομεν αἰνεῖν. 2. εἰ οὖν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὢν Κύριος καὶ μέλλων κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, ἔπαθεν ἵνα ἡ πληγὴ αὐτοῦ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς, πιστεύσωμεν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἠδύνατο παθεῖν εἰ μὴ δι' ἡμᾶς. 3. Ἄλλὰ καὶ σταυρωθεὶς ἐποτίζετο ὄξει καὶ χολῇ. ἀκούσατε πῶς περὶ τούτου πεφανέρωκαν οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ. γεγραμμένης ἐντολῆς· Ὅς ἂν μὴ νηστεύσῃ τὴν νηστείαν, θανάτῳ ἐξολεθρευθήσεται, ἐνετείλατο Κύριος, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν ἐμελλεν τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος προσφέρειν θυσίαν, ἵνα καὶ ὁ τύπος ὁ γινόμενος ἐπὶ Ἰσαὰκ τοῦ προσεγεχθέντος ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τελεσθῇ. 4. τί οὖν λέγει ἐν τῷ προφήτῃ; Καὶ φαγέτωσαν ἐκ τοῦ τράγου τοῦ προσφερομένου τῇ νηστείᾳ ὑπὲρ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν. προσέχετε ἀκριβῶς· Καὶ φαγέτωσαν οἱ ἱερεῖς μόνοι πάντες τὸ ἔντερον ἄπλυντον μετὰ ὄξους. 5. πρὸς τί; ἐπειδὴ ἐμέ, ὑπὲρ ἁμαρτιῶν μέλλοντα τοῦ λαοῦ μου τοῦ καινοῦ προσφέρειν τὴν σάρκα μου, μέλλετε ποτιῆσαι χολὴν μετὰ ὄξους, φάγετε ὑμεῖς μόνοι, τοῦ λαοῦ νηστεύοντος καὶ κοπτομένου ἐπὶ σάκκου καὶ σποδοῦ· ἵνα δείξῃ ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν ὑπ' αὐτῶν. 6. ἂ ἐνετείλατο προσέχετε· Λάβετε δύο τράγους καλοὺς καὶ ὁμοίους καὶ προσεγγέκατε, καὶ λάβετω ὁ ἱερεὺς τὸν ἕνα εἰς ὀλοκαύτωμα ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. 7. τὸν δὲ ἕνα τί ποιήσωσιν; Ἐπικατάρατος, φησὶν, ὁ εἷς. προσέχετε πῶς ὁ τύπος τοῦ Ἰησοῦ φανεροῦται· 8. Καὶ ἐμπύσσετε πάντες καὶ κατακεντήσατε, καὶ περιβετε τὸ ἔριον τὸ κόκκινον περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ οὕτως εἰς ἔρημον βληθήτω. καὶ ὅταν γένηται οὕτως, ἄγει ὁ βασιτάζων τὸν τράγον εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἀφαιρεῖ τὸ ἔριον καὶ ἐπιτίθησιν αὐτὸ ἐπὶ φρύγανον τὸ λεγόμενον ῥαχία, οὗ καὶ τοὺς βλαστοὺς εἰώθαμεν τρώγειν ἐν τῇ χώρᾳ εὐρίσκοντες. οὕτω μόνῃς τῆς ῥάχου οἱ καρποὶ γλυκεῖς εἰσίν. 9. τί οὖν τοῦτό ἐστιν; προσέχετε· Τὸν μὲν ἕνα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, τὸν δὲ ἕνα ἐπικατάρατον, καὶ ὅτι τὸν ἐπικατάρατον ἔστεφανωμένον· ἐπειδὴ ὄψονται αὐτὸν τότε τῇ ἡμέρᾳ τὸν ποδῆρη ἔχοντα τὸν κόκκινον περὶ τὴν σάρκα, καὶ ἐρούσιν· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ποτε ἡμεῖς ἔσταυ-

Lev. xxiii.
29.

?

?

Lev. xvi.
7, 9.

Lev. xvi. 8.

?

Lev. xvi. 8.

ρῶσαμεν καὶ ἐξουθενήσαμεν ἐμπύσαντες ; ἀληθῶς οὗτος ἦν ὁ τότε λέγων ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι. 10. πῶς γὰρ ὁμοίος ἐκείνῳ ; εἰς τοῦτο ὁμολοῦς τοὺς τράγους, καλοὺς, ἴσους, ἵνα ὅταν ἰδῶσιν αὐτὸν τότε ἐρχόμενον, ἐκπλαγῶσιν ἐπὶ τῇ ὁμοιότητι τοῦ τράγου. οὐκοῦν ἰδε τὸν τύπον τοῦ μέλλοντος πάσχειν Ἰησοῦ. 11. Τί δὲ ὅτι τὸ ἔριον μέσον τῶν ἀκανθῶν τιθέασιν ; τύπος ἐστὶν τοῦ Ἰησοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ θέμενος, ὅτι ὡς ἐὰν θέλῃ τὸ ἔριον ἄραι τὸ κόκκινον, ἔδει αὐτὸν πολλὰ παθεῖν διὰ τὸ εἶναι φοβερὰν τὴν ἀκανθαν, καὶ θλιβέντα κυριεῦσαι αὐτοῦ. Οὕτω, φησὶν, οἱ θέλοντές με ἰδεῖν καὶ ἄψασθαί μου τῆς βασιλείας ὀφείλουσιν θλιβέντες καὶ παθόντες λαβεῖν με.

VIII. Τίνα δὲ δοκεῖτε τύπον εἶναι, ὅτι ἐντέταλται τῷ Ἰσραὴλ προσφέρειν δάμαλιν τοὺς ἄνδρας ἐν οἷς εἰσὶν ἁμαρτίαι τέλειαι, καὶ σφάξαντας κατακαίειν, καὶ αἶρειν τότε τὰ παιδία σποδὸν καὶ βάλλειν εἰς ἄγγην, καὶ περιτιθέναι τὸ ἔριον τὸ κόκκινον ἐπὶ ξύλον (ἰδε πάλιν ὁ τύπος ὁ τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ ἔριον τὸ κόκκινον) καὶ τὸ ὕσσωπον, καὶ οὕτως ῥαντίζειν τὰ παιδία καθ' ἕνα τὸν λαόν, ἵνα ἀγνίζωνται ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν ; 2. νοεῖτε πῶς ἐν ἀπλότῃ λέγεται ὑμῖν · ὁ μόσχος Ἰησοῦς ἐστίν, οἱ προσφέροντες ἄνδρες ἁμαρτωλοὶ οἱ προσενέγκαντες αὐτὸν ἐπὶ τὴν σφαγὴν. εἶτα οὐκέτι ἄνδρες, οὐκέτι ἁμαρτωλῶν ἢ δόξα. 3. Οἱ ῥαντίζοντες παῖδες οἱ εὐαγγελιστάμενοι ἡμῖν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὸν ἀγνισμὸν τῆς καρδίας, οἷς ἔδωκεν τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἐξουσίαν, οἷσιν δεκαδύο εἰς μαρτύριον τῶν φυλῶν (ὅτι δεκαδύο φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ), εἰς τὸ κηρύσσειν. 4. διατί δὲ τρεῖς παῖδες οἱ ῥαντίζοντες ; εἰς μαρτύριον Ἀβραάμ, Ἰσαάκ, Ἰακώβ, ὅτι οὗτοι μεγάλοι τῷ Θεῷ. 5. Ὅτι δὲ τὸ ἔριον ἐπὶ τὸ ξύλον · ὅτι ἡ βασιλεία Ἰησοῦ ἐπὶ ξύλου, καὶ ὅτι οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτὸν ζήσονται εἰς τὸν αἰῶνα. 6. Διατί δὲ ἅμα τὸ ἔριον καὶ τὸ ὕσσωπον ; ὅτι ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ἡμέραι ἔσονται πονηραὶ καὶ ῥυπαραί, ἐν αἷς ἡμεῖς σωθησόμεθα · ὅτι ὁ ἀλγῶν σάρκα διὰ τοῦ ῥύπου τοῦ ὕσσωπου ἰαταί.

7. καὶ διὰ τοῦτο οὕτως γενόμενα ἡμῖν μὲν ἔστιν φανερά, ἐκείνοις δὲ σκοτεινά, ὅτι οὐκ ἤκουσαν φωνῆς Κυρίου.

IX. Λέγει γὰρ πάλιν περὶ τῶν ὀπίων, πῶς περιέτεμεν ἡμῶν τὴν καρδίαν. λέγει Κύριος ἐν τῷ προφήτῃ· Εἰς ἀκοὴν ὀπίου ὑπήκουσάν μου. καὶ πάλιν λέγει· Ἀκοῆ ἀκούσονται οἱ πόρρωθεν, ἃ ἐποίησα γνώσονται· καὶ· Περιτμήθητε, λέγει Κύριος, τὰς καρδίας ὑμῶν. 2. καὶ πάλιν λέγει· Ἄκουε, Ἰσραὴλ, ὅτι τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς σου. Τίς ἐστὶν ὁ θέλων ζῆσαι εἰς τὸν αἰῶνα; ἀκοῆ ἀκουσάτω τῆς φωνῆς τοῦ παιδὸς μου. 3. καὶ πάλιν λέγει· Ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν ταῦτα εἰς μαρτύριον. καὶ πάλιν λέγει· Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες τοῦ λαοῦ τούτου. καὶ πάλιν λέγει· Ἀκούσατε, τέκνα, φωνῆς βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. 4. οὐκοῦν περιέτεμεν ἡμῶν τὰς ἀκοάς, ἵνα ἀκούσαντες λόγον πιστεύσωμεν ἡμεῖς. Ἄλλὰ καὶ ἡ περιτομὴ ἐφ' ἧς πεποιθήσιν κατήργηται· περιτομὴν γὰρ εἶρηκεν οὐ σαρκὸς γεννηθῆναι. ἀλλὰ παρέβησαν, ὅτι ἄγγελος πονηρὸς ἐσόφισεν αὐτούς. 5. λέγει πρὸς αὐτούς· Τάδε λέγει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν (ὧδε εἰρίσκω ἐντολήν)· Μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάθαις, περιτμήθητε τῷ Κυρίῳ ὑμῶν. καὶ τί λέγει; Περιτμήθητε τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν, καὶ τὸν τράχηλον ὑμῶν οὐ σκληρυνεῖτε. λάβε πάλιν· Ἰδοῦ, λέγει Κύριος, πάντα τὰ ἔθνη ἀπερίτμητα ἀκροβυστίαν, ὁ δὲ λαὸς οὗτος ἀπερίτμητος καρδίας. 6. ἀλλ' ἐρεῖς· Καὶ μὴν περιτέμνεται ὁ λαὸς εἰς σφραγίδα. ἀλλὰ καὶ πᾶς Σύρος καὶ Ἀραβ καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τῶν εἰδώλων. ἄρα οὐκ ἀκατεῖνοι ἐκ τῆς διαθήκης αὐτῶν εἰσίν; ἀλλὰ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐν περιτομῇ εἰσίν. 7. Μάθετε οὖν, τέκνα ἀγάπης, περὶ πάντων πλουσίων, ὅτι Ἀβραὰμ πρῶτος περιτομὴν δὸς ἐν πνεύματι προβλέψας εἰς τὸν Ἰησοῦν περιέτεμεν, λαβὼν τριῶν γραμμάτων δόγματα. 8. λέγει γάρ· Καὶ περιέτεμεν Ἀβραὰμ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἄνδρας δεκαοκτὼ καὶ τριακοσίους. τίς οὖν ἡ δοθείσα αὐτῷ γνῶσις; μάθετε ὅτι τοὺς δεκαοκτὼ πρώτους, καὶ διάστημα

Ps. xviii. 45.

Is. xxxiii. 13.

Jer. iv. 4.

Jer. vii. 2, 3.

Ps. xxxiv. 13.

Ex. xv. 26.

Is. i. 2.

Is. i. 10.

Is. xl. 3.

Jer. iv. 3, 4.

Deut. x. 16.

Jer. ix. 26.

Gen. xiv. 14.

xvii. 23.

ποιήσας λέγει τριακοσίους. τὸ δεκαοκτῶ Ι δέκα, Η ὀκτώ· ἔχεις Ἰησοῦν. ὅτι δὲ ὁ σταυρὸς ἐν τῷ Τ ἤμελλεν ἔχειν τὴν χάριν, λέγει καὶ τριακοσίους. δηλοῖ οὖν τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐν τοῖς δυσὶν γράμμασιν, καὶ ἐν τῷ ἐνὶ τὸν σταυρόν. 9. οἶδεν ὁ τὴν ἔμφυτον δωρεὰν τῆς διαθήκης αὐτοῦ θέμενος ἐν ἡμῖν· οὐδεὶς γνησιώτερον ἔμαθεν ἀπ' ἐμοῦ λόγον· ἀλλὰ οἶδα ὅτι ἀξιολογῶ ἐστε ὑμεῖς.

Lev. xi. 7,
10, 13-15.
Deut. xiv.
8, 10, 12-14.

Deut. iv.
10, 13.

X. Ὅτι δὲ Μωϋσῆς εἶπεν· Οὐ φάγεσθε χοῖρον οὔτε ἀετὸν οὔτε ὀξύντερον οὔτε κόρακα, οὔτε πάντα ἰχθύν ὅς οὐκ ἔχει λεπίδα ἐν αὐτῷ, τρία ἔλαβεν ἐν τῇ συνέσει δόγματα. 2. πέρασ γέ τοι λέγει αὐτοῖς ἐν τῷ Δευτερονομίῳ· Καὶ διαθήσομαι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον τὰ δικαιώματά μου. ἄρα οὖν οὐκ ἔστιν ἐντολὴ Θεοῦ τὸ μὴ τρώγειν, Μωϋσῆς δὲ ἐν πνεύματι ἐλάλησεν. 3. τὸ οὖν χοιρίον πρὸς τοῦτο εἶπεν· οὐ κολληθήσῃ, φησὶν, ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες εἰσιν ὅμοιοι χοίρων· τουτέστιν ὅταν σπαταλῶσιν, ἐπιλανθάνονται τοῦ Κυρίου, ὅταν δὲ ὑστεροῦνται, ἐπιγινώσκουσιν τὸν Κύριον, ὡς καὶ ὁ χοῖρος ὅταν τρώγει τὸν κύριον οὐκ οἶδεν, ὅταν δὲ πεινῶ κραυγάζει, καὶ λαβῶν πάλιν σιωπᾷ. 4. Οὔτε φάγη τὸν ἀετὸν οὐδὲ τὸν ὀξύντερον οὐδὲ τὸν ἰκτίνα οὐδὲ τὸν κόρακα· οὐ μὴ, φησὶν, κολληθήσῃ οὐδὲ ὁμοιωθήσῃ ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες οὐκ οἶδασιν διὰ κόπου καὶ ἰδρώτος ἑαυτοῖς πορίζειν τὴν τροφήν, ἀλλὰ ἀρπάζουσιν τὰ ἀλλότρια ἐν ἀνομίᾳ αὐτῶν καὶ ἐπιτηροῦσιν, ἐν ἀκεραιοσύνῃ περιπατοῦντες, καὶ περιβλεπόνται τίνα ἐκδύσωσιν διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὡς καὶ τὰ ὄρνεα ταῦτα μόνον ἑαυτοῖς οὐ πορίζει τὴν τροφήν, ἀλλὰ ἀργὰ καθήμενα ἐκζητεῖ πῶς ἀλλοτρίας σάρκας φάγη, ὄντα λοιμὰ τῇ πονηρίᾳ αὐτῶν. 5. Καὶ οὐ φάγη, φησὶν, σμύραιναν οὐδὲ πάλυπα οὐδὲ σηπίαν· οὐ μὴ, φησὶν, ὁμοιωθήσῃ ἀνθρώποις τοιούτοις, οἵτινες εἰς τέλος εἰσὶν ἀσεβεῖς καὶ κεκριμένοι ἤδη τῷ θανάτῳ, ὡς καὶ ταῦτα τὰ ἰχθύδια μόνον ἐπικατάρματα ἐν τῷ βυθῷ νήχεται, μὴ κολυμβῶντα ὡς τὰ λοιπά, ἀλλὰ ἐν τῇ γῇ κάτω τοῦ βυθοῦ κατοικεῖ. 6. Ἄλλα καὶ τὸν δασύποδα οὐ

Lev. xi.
13-15.
Deut. xiv.
12-14.

Lev. xi. 5.

μη φάγη. πρὸς τί; οὐ μη γένη παιδοφθόρος, οὐδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιούτοις. ὅτι ὁ λαγῶς κατ' ἐνιαυτὸν πλεονεκτεῖ τὴν ἀφόδουσι· ὅσα γὰρ ἔτη ζῆ, τοσαύτας ἔχει τρύπας. 7. Ἀλλὰ οὐδὲ τὴν θαιναν φάγη· οὐ μή, φησὶν, γένη μοιχὸς οὐδὲ φθορεὺς, οὐδὲ ὁμοιωθήσῃ τοῖς τοιούτοις. πρὸς τί; ὅτι τὸ ζῶν τοῦτο παρ' ἐνιαυτὸν ἀλλάσσει τὴν φύσιν, καὶ ποτὲ μὲν ἄρρεν, ποτὲ δὲ θῆλυ γίνεται. 8. Ἀλλὰ καὶ τὴν γαλῆν ἐμίσησεν καλῶς. οὐ μή, φησὶν, γεννηθῆς τοιούτος, οἷους ἀκούομεν ἀνομίαν ποιούντας ἐν τῷ στόματι δι' ἀκαθαρσίαν, οὐδὲ κολληθήσῃ ταῖς ἀκαθάρτοις ταῖς τὴν ἀνομίαν ποιούσαις ἐν τῷ στόματι. τὸ γὰρ ζῶν τοῦτο τῷ στόματι κύει. 9. περὶ μὲν τῶν βρωμάτων λαβὼν Μωϋσῆς τρία δόγματα οὕτως ἐν πνεύματι ἐλάλησεν, οἱ δὲ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς ὡς περὶ βρώσεως προσεδέξαντο. 10. Δαμβάνει δὲ τῶν αὐτῶν τριῶν δογμάτων γινώσιν Δαυεὶδ, καὶ λέγει· Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν, καθὼς καὶ οἱ ἰχθύες πορεύονται ἐν σκοτει εἰς τὰ βάθη, καὶ ἐν ὀδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καθὼς οἱ δοκοῦντες φοβεῖσθαι τὸν Κύριον ἁμαρτάνουσιν ὡς ὁ χοῖρος, καὶ ἐπὶ καθέδραν λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν, καθὼς τὰ πετεινὰ τὰ καθήμενα εἰς ἀρπαγὴν. ἔχετε τελείως καὶ περὶ τῆς βρώσεως. 11. Πάλιν λέγει Μωϋσῆς· Φάγεσθε πᾶν διχηλοῦν καὶ μαρुकώμενον. τί λέγει; ὁ τὴν τροφήν λαμβάνων οἶδεν τὸν τρέφοντα αὐτόν, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἀναπαυόμενος εὐφραίνεσθαι δοκεῖ. καλῶς εἶπεν βλέπων τὴν ἐντολήν. τί οὖν λέγει; κολλᾶσθε μετὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, μετὰ τῶν μελετώντων ὁ ἔλαβον διάσταλμα ῥήματος ἐν τῇ καρδίᾳ, μετὰ τῶν λαλούντων τὰ δικαιώματα Κυρίου καὶ τηρούντων, μετὰ τῶν εἰδόντων ὅτι ἡ μελέτη ἐστὶν ἔργον εὐφροσύνης καὶ ἀναμαρुकωμένων τὸν λόγον Κυρίου. τί δὲ τὸ διχηλοῦν; ὅτι ὁ δίκαιος καὶ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιπατεῖ καὶ τὸν ἅγιον αἰῶνα ἐκδέχεται. βλέπετε πῶς ἐνομοθέτησεν Μωϋσῆς καλῶς. 12. ἀλλὰ πόθεν ἐκείνοις ταῦτα νοῆσαι ἢ συνιέναι; ἡμεῖς δὲ δικαίως νοῆσαντες τὰς ἐντολάς, λαλοῦμεν ὡς ἠθέλησεν ὁ

Ps. i. 1.

Lev. xi. 3.
Deut. xiv. 6.

Κύριος. διὰ τοῦτο περιέτεμεν τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ τὰς καρδίας, ἵνα συνιώμεν ταῦτα.

XI. Ζητήσωμεν δὲ εἰ ἐμέλησεν τῷ Κυρίῳ προφανερῶσαι περὶ τοῦ ὕδατος καὶ περὶ τοῦ σταυροῦ. περὶ μὲν τοῦ ὕδατος γέγραπται ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ, πῶς τὸ βάπτισμα τὸ φέρον ἄφεςιν ἁμαρτιῶν οὐ μὴ προσδέξονται, ἀλλ' ἑαυτοῖς οἰκοδομήσουσιν. 2. λέγει γὰρ ὁ προφήτης· Ἐκστῆθι οὐρανέ, καὶ ἐπὶ τούτῳ πλείον φριξάτω ἡ γῆ, ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν ὁ λαὸς οὗτος· ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγὴν ζωῆς, καὶ ἑαυτοῖς ὤρυξαν βόθρον θανάτου. 3. Μὴ πέτρα ἔρημός ἐστιν τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου Σινᾶ; ἔσεσθε γὰρ ὡς πετεινοῦ νοστοῖ ἀνιπτάμενοι νοστοῦις ἀφηρημένοι. 4. καὶ πάλιν λέγει ὁ προφήτης· Ἐγὼ πορεύσομαι ἔμπροσθέν σου, καὶ ὄρη ὀμαλιῶ καὶ πύλας χαλκᾶς συντρίψω καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνκλάσω, καὶ δώσω σοι θησαυροὺς σκοτεινοῦς, ἀποκρύφους, ἀοράτους, ἵνα γνῶσιν ὅτι ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός. καί· Κατοικήσεις ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς. 5. καί· Τὸ ὕδωρ αὐτοῦ πιστόν· βασιλέα μετὰ δόξης ὤψεσθε, καὶ ἡ ψυχὴ ὑμῶν μελετήσῃ φόβον Κυρίου. 6. καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ προφήτῃ λέγει· Καὶ ἔσται ὁ ταῦτα ποιῶν ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφτυεμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορυήσεται, καὶ πάντα ὅσα ἀν ποιῆ κατενοδωθήσεται. 7. οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἢ ὡς ὁ χνοὺς ὃν ἐκρίπτει ὁ ἀνεμὸς ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται οἱ ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων· ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολείται. 8. αἰσθάνεσθε πῶς τὸ ὕδωρ καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὤρισεν. τοῦτο γὰρ λέγει· Μακάριοι οὐ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἐλπίσαντες κατέβησαν εἰς τὸ ὕδωρ· ὅτι τὸν μὲν μισθὸν λέγει ἐν καιρῷ αὐτοῦ· τότε, φησὶν, ἀποδώσω. νῦν δὲ ὃ λέγει· Τὰ φύλλα οὐκ ἀπορυήσεται, τοῦτο λέγει ὅτι πᾶν ῥῆμα ὃ ἔαν ἐξελεύσεται ἐξ ὑμῶν διὰ τοῦ στόματος ὑμῶν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἔσται εἰς ἐπιστροφὴν καὶ ἐλπίδα πολλοῖς. 9. καὶ πάλιν ἕτερος προφήτης λέγει· Καὶ ἦν ἡ γῆ τοῦ

Jer. ii. 12,
13.

Is. xvi. 1, 2.

Is. xiv. 2, 3.

Is. xxxiii.
16-18.

Ps. i. 3-6.

? Zeph. iii.
19.

Ἰακώβ ἐπαινουμένη παρά πάσαυ τὴν γῆν. τοῦτο λέγει· τὸ σκεῖος τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δοξάζει. 10. εἶτα τί λέγει; Καὶ ἦν ποταμὸς ἑλκων ἐκ δεξιῶν, καὶ ἀνάβαινεν ἐξ αὐτοῦ δένδρα ὠραία· καὶ ὃς ἂν φάγη ἐξ αὐτῶν ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. 11. τοῦτο λέγει ὅτι ἡμεῖς μὲν καταβαίνομεν εἰς τὸ ὕδωρ γέμοντες ἁμαρτιῶν καὶ ῥύπον, καὶ ἀναβαίνομεν καρποφοροῦντες ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ τὸν φόβον καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Ἰησοῦν ἐν τῷ πνεύματι ἔχοντες. Καὶ ὃς ἂν φάγη ἀπὸ τούτων ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα, τοῦτο λέγει· ὃς ἂν, φησί, ἀκούσῃ τούτων λαλουμένων καὶ πιστεύσῃ, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα.

Ex. xlvii.
1, 7, 12.
Cf. St. John
vi. 51.

XII. Ὅμοίως πάλιν περὶ τοῦ σταυροῦ ὀρίζει ἐν ἄλλῃ προφήτῃ λέγοντι· Καὶ πότε ταῦτα συντελεσθήσεται; λέγει Κύριος· "Ὅταν ξύλον κλιθῇ καὶ ἀναστῇ, καὶ ὅταν ἐκ ξύλου αἶμα στάξῃ. ἔχεις πάλιν περὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ σταυροῦσθαι μέλλοντος. 2. λέγει δὲ πάλιν ἐν τῷ Μωϋσῆ, πολεμουμένου τοῦ Ἰσραὴλ ὑπὸ τῶν ἄλλοφύλων, καὶ ἵνα ὑπομνήσῃ αὐτοὺς πολεμουμένους ὅτι διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν παρεδόθησαν εἰς θάνατον· λέγει εἰς τὴν καρδίαν Μωϋσέως τὸ πνεῦμα, ἵνα ποιήσῃ τύπον σταυροῦ καὶ τοῦ μέλλοντος πάσχειν, ὅτι ἔαν μὴ, φησί, ἐλπίσωσιν ἐπ' αὐτῷ, εἰς τὸν αἰῶνα πολεμηθήσονται. τίθησιν οὖν Μωϋσῆς ἐν ἐφ' ἐν ὄπλον ἐν μέσῳ τῆς πυγμῆς, καὶ ὑψηλότερος σταθεῖς πάντων ἐξέτεινεν τὰς χεῖρας· καὶ οὕτως πάλιν ἐνίκα ὁ Ἰσραὴλ. εἶτα, ὅπταν καθεῖλεν, ἐθανατοῦντο. 3. πρὸς τί; ἵνα γνῶσιν ὅτι οὐ δύνανται σωθῆναι, ἔαν μὴ ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσωσιν. 4. καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ προφήτῃ λέγει· "Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθῆ καὶ ἀντιλέγοντα ὀδῶ δικαίᾳ μου. 5. πάλιν Μωϋσῆς ποιεῖ τύπον τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν παθεῖν καὶ αὐτὸς ζωοποιήσῃ ὃν δόξουσιν ἀπολωλεκέναι ἐν σημίῳ, πίπτοντος τοῦ Ἰσραὴλ. ἐποίησεν γὰρ Κύριος πάντα ὄφιν δάκνειν αὐτούς, καὶ ἀπέθνησκον (ἐπειδὴ ἡ παράβασις διὰ τοῦ ὄφους ἐν Εὐᾶ ἐγένετο), ἵνα ἐλέγξῃ αὐτούς ὅτι διὰ τὴν παράβασιν αὐτῶν εἰς θλίψιν θανάτου παραδοθήσονται. 6. πέρυς

4 Est. v. 5.

Is. lxx. 2.

Deut. xxvii.
15.

γέ τοι αὐτὸς Μωϋσῆς ἐντειλάμενος · Οὐκ ἔσται ὑμῖν οὔτε
 χωνευτὸν οὔτε γλυπτὸν εἰς θεὸν ὑμῖν, αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα τύπον τοῦ
 Ἰησοῦ δείξῃ. ποιεῖ οὖν Μωϋσῆς χαλκοῦν ὄφιν καὶ τίθησιν
 ἐνδόξως, καὶ κηρύγματι καλεῖ τὸν λαόν. 7. ἐλθόντες οὖν ἐπὶ
 τὸ αὐτὸ ἐδέοντο Μωϋσέως ἵνα περὶ αὐτῶν ἀνεύγκη δέησιν
 περὶ τῆς ἰάσεως αὐτῶν. εἶπεν δὲ πρὸς αὐτοὺς Μωϋσῆς ·
 "Ὅταν, φησὶν, δηχθῆ τις ὑμῶν, ἐλθέτω ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν ἐπὶ
 τοῦ ξύλου ἐπικείμενον, καὶ ἐλπυσάτω πιστεύσας ὅτι αὐτὸς ὦν
 νεκρὸς δύναται ζωοποιῆσαι, καὶ παραχρῆμα σωθήσεται. καὶ
 οὕτως ἐποίουν. ἔχεις πάλιν καὶ ἐν τούτοις τὴν δόξαν τοῦ
 Ἰησοῦ, ὅτι ἐν αὐτῷ πάντα καὶ εἰς αὐτόν. 8. Τί λέγει πάλιν
 Μωϋσῆς Ἰησοῦ υἱῷ Ναυῆ, ἐπιθεὶς αὐτῷ τοῦτο τὸ ὄνομα,
 ὄντι προφήτῃ, ἵνα μόνον ἀκούσῃ πᾶς ὁ λαὸς ὅτι ὁ πατήρ
 πάντα φανεροὶ περὶ τοῦ υἱοῦ Ἰησοῦ; 9. λέγει οὖν Μωϋσῆς
 Ἰησοῦ υἱῷ Ναυῆ, ἐπιθεὶς τοῦτο ὄνομα, ὁπότε ἐπεμψεν αὐτὸν

Ex. xvii. 14."

κατάσκοπον τῆς γῆς · Δάβε βιβλὸν εἰς τὰς χεῖράς σου καὶ
 γράψον ἃ λέγει Κύριος, ὅτι ἐκκόψει ἐκ ριζῶν τὸν οἶκον πάντα τοῦ
 Ἀμαλῆκ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. 10. ἴδε
 πάλιν Ἰησοῦς, οὐχὶ υἱὸς ἀνθρώπου ἀλλὰ υἱὸς τοῦ Θεοῦ,
 τύπῳ δὲ ἐν σαρκὶ φανερωθείς. Ἐπεὶ οὖν μέλλουσιν λέγειν
 ὅτι Χριστὸς υἱὸς Δαυεὶδ ἔστιν, αὐτὸς προφητεύει Δαυεὶδ,
 φοβούμενος καὶ συνίων τὴν πλάνην τῶν ἀμαρτωλῶν · Εἶπεν
 Κύριος τῷ Κυρίῳ μου · Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς
 ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. 11. καὶ πάλιν λέγει
 οὕτως Ἡσαΐας · Εἶπεν Κύριος τῷ Χριστῷ μου Κυρίῳ, σὺ ἐκρά-
 τησα τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, ἐπακούσαι ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔθνη, καὶ
 ἰσχὺν βασιλείων διαρρήξω. ἴδε πῶς Δαυεὶδ λέγει αὐτὸν Κύριον,
 καὶ υἱὸν οὐ λέγει.

Ps. cx. 1,
St. Matt.
xxii. 44.

Is. xlv. 1.

St. Matt.
xxii. 45.

XIII. Ἰδωμεν δὲ εἰ οὗτος ὁ λαὸς κληρονομεῖ ἢ ὁ πρῶτος,
 καὶ ἡ διαθήκη εἰς ἡμᾶς ἢ εἰς ἐκείνους. 2. ἀκούσατε οὖν
 περὶ τοῦ λαοῦ τί λέγει ἡ γραφή · Ἐδέετο δὲ Ἰσαὰκ περὶ
 Ῥεβέκκας τῆς γυναίκος αὐτοῦ, ὅτι στείρα ἦν. καὶ συνέλαβεν. εἶτα
 ἐξῆλθεν Ῥεβέκκα πυθέσθαι παρὰ Κυρίου. καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς

Gen. xxv.
21-23.

αὐτήν· Δύο ἔθνη ἐν τῇ γαστρὶ σου καὶ δύο λαοὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ σου, καὶ ὑπέρβει λαὸς λαοῦ, καὶ ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι.

3. αἰσθάνεσθαι ὀφείλετε τίς ὁ Ἰσαὰκ καὶ τίς ἡ Ῥεβέκκα, καὶ ἐπὶ τίνων δέδειχεν ὅτι μείζων ὁ λαὸς οὗτος ἢ ἐκεῖνος.

4. Καὶ ἐν ἄλλῃ προφητεία λέγει φανερώτερον ὁ Ἰακώβ πρὸς Ἰωσήφ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων· Ἰδοῦ, οὐκ ἐστέρησέν με Κύριος τοῦ προσώπου σου· προσάγαγέ μοι τοὺς υἱούς σου, ἵνα εὐλογήσω αὐτούς.

Gen. xlviii.
11, 9.

5. καὶ προσήγαγεν Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ, τὸν Μανασσῆ θέλων ἵνα εὐλογηθῆ, ὅτι πρεσβύτερος ἦν· ὁ γὰρ Ἰωσήφ προσήγαγεν εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ πατρὸς Ἰακώβ. εἶδεν δὲ Ἰακώβ τύπον τῷ πνεύματι τοῦ λαοῦ τοῦ μεταξύ. καὶ τί λέγει; Καὶ ἐποίησεν Ἰακώβ ἐναλλαγῆ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐφραὶμ τοῦ δευτέρου καὶ νεωτέρου, καὶ εὐλόγησεν αὐτόν· καὶ εἶπεν Ἰωσήφ πρὸς Ἰακώβ· Μετάθεσ σου τὴν δεξιὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ὅτι πρωτότοκός μου υἱός ἐστιν. καὶ εἶπεν Ἰακώβ πρὸς Ἰωσήφ· Οἶδα, τέκνον, οἶδα· ἀλλ' ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. καὶ οὗτος δὲ εὐλογηθήσεται.

Gen. xlviii.
14, 18, 19.

6. Βλέπετε ἐπὶ τίνων τέθεικεν, τὸν λαὸν τοῦτον εἶναι πρῶτον καὶ τῆς διαθήκης κληρονόμον.

7. εἰ οὖν ἔτι καὶ διὰ τοῦ Ἀβραάμ ἐμνήσθη, ἀπέχομεν τὸ τέλειον τῆς γνώσεως ἡμῶν. τί οὖν λέγει τῷ Ἀβραάμ, ὅτε μόνος πιστεύσας ἐτέθη εἰς δικαιοσύνην; Ἰδοῦ τέθεικά σε, Ἀβραάμ, πατέρα ἔθνων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας τῷ Θεῷ.

Gen. xv. 6,
xvii. 5.
Rom. iv. 11.

XIV. Ναί. ἀλλὰ ἴδωμεν τὴν διαθήκην ἣν ὤμοσεν τοῖς πατράσι δοῦναι τῷ λαῷ, εἰ δέδωκεν. δέδωκεν· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐγένοντο ἄξιοι λαβεῖν διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

2. λέγει γὰρ ὁ προφήτης· Καὶ ἦν Μωϋσῆς νηστεύων ἐν ὄρει Σινᾶ, τοῦ λαβεῖν τὴν διαθήκην Κυρίου πρὸς τὸν λαόν, ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα. καὶ ἔλαβεν Μωϋσῆς παρὰ Κυρίου τὰς δύο πλάκας τὰς γεγραμμένας τῷ δακτύλῳ τῆς χειρὸς Κυρίου ἐν πνεύματι. καὶ λαβὼν Μωϋσῆς κατέφερεν πρὸς τὸν λαὸν δοῦναι.

Ex. xxiv. 18.

3. καὶ εἶπεν Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· Μωϋσῆ Μωϋσῆ, κατάβηθι τὸ τάχος, ὅτι ὁ λαὸς σου ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου

Ex. xxxi. 18.

κατάβηθι τὸ τάχος, ὅτι ὁ λαὸς σου ὃν ἐξήγαγες ἐκ γῆς Αἰγύπτου

Ex. xxxii.
7, 8, 19.

- ἠνόμησεν. καὶ συνήκεν Μωϋσῆς ὅτι ἐποίησαν ἑαυτοῖς πάλιν
 χωνεύματα, καὶ ἔριψεν ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ συνετριβήσαν αἱ
 πλάκες τῆς διαθήκης Κυρίου. 4. Μωϋσῆς μὲν ἔλαβεν, αὐτοὶ
 δὲ οὐκ ἐγένοντο ἄξιοι. πῶς δὲ ἡμεῖς ἐλάβομεν; μάθετε.
 Μωϋσῆς θεράπων ὢν ἔλαβεν, αὐτὸς δὲ Κύριος ἡμῖν ἔδωκεν
 εἰς λαὸν κληρονομίας, δι' ἡμᾶς ὑπομείνας. 5. ἐφανερώθη δὲ
 ἵνα κἀκέينو τελειωθῶσιν τοῖς ἁμαρτήμασιν καὶ ἡμεῖς διὰ
 τοῦ κληρονομοῦντος διαθήκην Κυρίου Ἰησοῦ λάβωμεν, ὅς
 εἰς τοῦτο ἡτοιμάσθη, ἵνα αὐτὸς φανεῖς τὰς ἡδὴ δεδαπανημένας
 ἡμῶν καρδίας τῷ θανάτῳ καὶ παραδεδομένας τῇ τῆς πλάνης
 ἀνομίᾳ λυτρωσάμενος ἐκ τοῦ σκότους, διάθηται ἐν ἡμῖν
 διαθήκην λόγῳ. 6. γέγραπται γὰρ πῶς αὐτῷ ὁ πατήρ
 ἐντέλλεται, λυτρωσάμενον ἡμᾶς ἐκ τοῦ σκότους, ἑτοιμάσαι
 ἑαυτῷ λαὸν ἅγιον. 7. λέγει οὖν ὁ προφήτης· Ἐγὼ Κύριος
 ὁ Θεὸς σου ἐκάλεσά σε ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ κρατήσω τῆς χειρὸς
 σου καὶ ἐνισχύσω σε, καὶ ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς
 φῶς ἔθνῶν, ἀνοίξει ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, καὶ ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν
 πεπεδημένους καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει. γινώ-
 σκομεν οὖν πόθεν ἐλυτρώθημεν. 8. πάλιν ὁ προφήτης λέγει·
 Ἰδοὺ τέθεικά σε εἰς φῶς ἔθνῶν, τοῦ εἶναι σε εἰς σωτηρίαν ἕως
 ἐσχάτου τῆς γῆς· οὕτως λέγει Κύριος ὁ λυτρωσάμενός σε Θεός.
 9. πάλιν ὁ προφήτης λέγει· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ εἵνεκεν
 ἔχρισέν με εὐαγγελίσασθαι ταπεινοῖς, ἀπέσταλκέν με ἰάσασθαι τοὺς
 συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἀφῆσιν καὶ
 τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν
 ἀνταποδόσεως, παρακαλέσαι πάντας τοὺς πενθοῦντας.

- XV. Ἐπι οὖν καὶ περὶ τοῦ σαββάτου γέγραπται ἐν
 τοῖς δέκα λόγοις, ἐν οἷς ἐλάλησεν ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ πρὸς
 Μωϋσῆν κατὰ πρόσωπον· Καὶ ἀγιασάτω τὸ σάββατον Κυρίου
 χερσὶν καθαραῖς καὶ καρδίᾳ καθαρᾷ. 2. καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει·
 Ἐὰν φυλαξῶσιν οἱ υἱοὶ μου τὸ σάββατον, τότε ἐπιθήσω τὸ ἔλεός
 μου ἐπ' αὐτούς. 3. τὸ σάββατον λέγει ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως·
 Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς ἐν ἕξι ἡμέραις τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ,
 καὶ συνετέλεσεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ καὶ κατέπαυσεν ἐν
- Ex. xx. 8.
 Ps. xxiv. 4
 Jer. xvii. 24.
 Gen. ii. 2.

αὐτῆ, καὶ ἠγάσεν αὐτήν. 4. προσέχετε, τέκνα, τί λέγει τό·
 Συντέλεισεν ἐν ἕξ ἡμέραις. τοῦτο λέγει ὅτι ἐν ἑξακισχιλίοις
 ἔτεσιν συντελέσει Κύριος τὰ σύνπαντα. ἡ γὰρ ἡμέρα παρ'
 αὐτῷ σημαίνει χίλια ἔτη. αὐτὸς δέ μοι μαρτυρεῖ λέγων·
 Ἰδοὺ ἡμέρα Κυρίου ἔσται ὡς χίλια ἔτη. οὐκοῦν, τέκνα, ἐν ἕξ 2 Pet. iii. 8.
 ἡμέραις, ἐν τοῖς ἑξακισχιλίοις ἔτεσιν συντελεσθήσεται τὰ
 σύνπαντα. 5. Καὶ κατέπαυσεν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. τοῦτο
 λέγει· ὅταν ἔλθῶν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καταργῆσει τὸν καιρὸν τοῦ
 ἀνόμου καὶ κρινεῖ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἀλλάξει τὸν ἥλιον καὶ
 τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τότε καλῶς καταπαύσεται
 ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ. 6. πέρασ γέ τοι λέγει· Ἀγιάσεις
 αὐτὴν χερσὶν καθαραῖς καὶ καρδίᾳ καθαρᾷ. εἰ οὖν ἦν ὁ Θεὸς
 ἡμέραν ἠγάσεν, νῦν τις δύναται ἀγιάσαι καθαρὸς ὢν τῇ
 καρδίᾳ, ἐν πᾶσιν πεπλανήμεθα. 7. εἰ δὲ οὖν ἄρα τότε
 καλῶς καταπανόμενοι ἀγιάσομεν αὐτήν, ὅτε δυνησόμεθα
 αὐτοὶ δικαιοθέντες καὶ ἀπολαβόντες τὴν ἐπαγγελίαν, μηκέτι
 οὔσης τῆς ἀνομίας, καινῶν δὲ γεγονότων πάντων ὑπὸ Κυρίου,
 τότε δυνησόμεθα αὐτήν ἀγιάσαι, αὐτοὶ ἀγιασθέντες πρῶτον.
 8. πέρασ γέ τοι λέγει αὐτοῖς· Τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ Is. i. 13.
 σάββατα οὐκ ἀνέχομαι. ὁράτε πῶς λέγει· Οὐ τὰ νῦν σάβ-
 βατα ἐμοὶ δεκτά, ἀλλὰ ὃ πεποίηκα, ἐν ᾧ καταπαύσας τὰ
 πάντα ἀρχὴν ἡμέρας ὀγδόης ποιήσω, ὃ ἐστὶν ἄλλου κόσμου
 ἀρχήν. 9. διὸ καὶ ἄγομεν τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς
 εὐφροσύνην, ἐν ᾗ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ
 φανερωθεὶς ἀνέβη εἰς οὐρανοῦς.

XVI. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ναοῦ ἐρῶ ὑμῖν, πῶς πλανώ-
 μενοι οἱ ταλαίπωροι εἰς τὴν οἰκοδομὴν ἠλπισαν, καὶ οὐκ ἐπὶ
 τὸν Θεὸν αὐτῶν τὸν ποιήσαντα αὐτούς, ὡς ὄντα οἶκον Θεοῦ.
 2. σχεδὸν γὰρ ὡς τὰ ἔθνη ἀφιέρωσαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ.
 ἀλλὰ πῶς λέγει Κύριος καταργῶν αὐτόν; μάθετε· Τίς ἐμέ- Is. xl. 12.
 τρησεν τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ, ἢ τὴν γῆν δρακί; οὐκ ἐγώ; λέγει Is. lxvi. 1.
 Κύριος· Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἢ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
 μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεός

Is. xlix. 17.

Epoch
lxxxix. 56,
66.

Dan. ix. 24.

μου; ἐγνάκατε ὅτι ματαία ἡ ἐλπίς αὐτῶν. 3. πέρας γέ τοι πάλιν λέγει· Ἰδοὺ οἱ καθελόντες τὸν ναὸν τοῦτον, αὐτοὶ αὐτὸν οἰκοδομήσουσιν. 4. γίνεται. διὰ γὰρ τὸ πολεμεῖν αὐτοὺς καθηρέθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. νῦν καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ἐχθρῶν ὑπηρέται ἀνοικοδομήσουσιν αὐτόν. 5. πάλιν ὡς ἔμελλεν ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς καὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ παραδίδοσθαι, ἐφανερῶθη. λέγει γὰρ ἡ γραφή· Καὶ ἔσται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, καὶ παραδώσει Κύριος τὰ πρόβατα τῆς νομῆς καὶ τὴν μάνδραν καὶ τὸν πύργον αὐτῶν εἰς καταφθοράν. καὶ ἐγένετο καθ' ἃ ἐλάλησεν Κύριος. 6. ζητήσωμεν δὲ εἰ ἔστιν ναὸς Θεοῦ. ἔστιν, ὅπου αὐτὸς λέγει ποιεῖν καὶ καταρτίζειν. γέγραπται γάρ· Καὶ ἔσται τῆς ἐβδομάδος συντελουμένης, οἰκοδομηθήσεται ναὸς Θεοῦ ἐνδόξως ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου. 7. εὐρίσκω οὖν ὅτι ἔστιν ναός. πῶς οὖν οἰκοδομηθήσεται ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου; μάθετε. πρὸ τοῦ ἡμᾶς πιστεῦσαι τῷ Θεῷ ἢ ἡμῶν τὸ κατοικητήριον τῆς καρδίας φθαρτὸν καὶ ἀσθενές, ὡς ἀληθῶς οἰκοδομητὸς ναὸς διὰ χειρός· ὅτι ἦν πλήρης μὲν εἰδωλολατρείας καὶ ἦν οἶκος δαιμονίων, διὰ τὸ ποιεῖν ὅσα ἦν ἐναντία τῷ Θεῷ. 8. οἰκοδομηθήσεται δὲ ἐπὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου. προσέχετε δέ, ἵνα ὁ ναὸς τοῦ Κυρίου ἐνδόξως οἰκοδομηθῇ. πῶς; μάθετε. λαβόντες τὴν ἀφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἐλπίσαντες ἐπὶ τὸ ὄνομα ἐγεγόμεθα καινοί, πάλιν ἐξ ἀρχῆς κτιζόμενοι· διδὸν ἐν τῷ κατοικητηρίῳ ἡμῶν ἀληθῶς ὁ Θεὸς κατοικεῖ ἐν ἡμῖν. 9. πῶς; ὁ λόγος αὐτοῦ τῆς πίστεως, ἢ κλήσις αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας, ἢ σοφία τῶν δικαιωμάτων, αἱ ἐντολαὶ τῆς διδαχῆς, αὐτὸς ἐν ἡμῖν προφητεύων, αὐτὸς ἐν ἡμῖν κατοικῶν, τοῖς τῷ θανάτῳ δεδουλωμένοις ἀνοίγων ἡμῖν τὴν θύραν τοῦ ναοῦ, ὃ ἔστιν στόμα, μετάνοιαν διδοὺς ἡμῖν εἰσάγει εἰς τὸν ἀφθαρτον ναόν. 10. ὁ γὰρ ποθῶν σωθῆναι βλέπει οὐκ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀλλὰ εἰς τὸν ἐν αὐτῷ κατοικούντα καὶ λαλοῦντα, ἐπ' αὐτῷ ἐκπλησσομένους ἐπὶ τῷ μηδέποτε μήτε τοῦ λέγοντος τὰ ῥήματα ἀκηκοέναι ἐκ τοῦ στόματος μήτε αὐτὸς ποτε ἐπιτεθυμηκέναι ἀκοῦειν. τοῦτό ἐστιν πνευματικὸς ναὸς οἰκοδομούμενος τῷ Κυρίῳ.

XVII. Ἐφ' ὅσον ἦν ἐν δυνατῷ καὶ ἀπλότῃ δηλῶσαι ὑμῖν, ἐλπίζει μου ἢ ψυχὴ τῇ ἐπιθυμίᾳ μου μὴ παραλελοιπέναι τι τῶν ἀνηκόντων εἰς σωτηρίαν. 2. εἰάν γὰρ περὶ τῶν ἐνεστώτων ἢ μελλόντων γράφω ὑμῖν, οὐ μὴ νοήσητε διὰ τὸ ἐν παραβολαῖς κείσθαι. ταῦτα μὲν οὕτως.

XVIII. Μεταβῶμεν δὲ καὶ ἐπὶ ἑτέραν γνῶσιν καὶ διδαχὴν. Ὅδοι δύο εἰσὶν διδαχῆς καὶ ἐξουσίας, ἢ τε τοῦ φωτὸς καὶ ἢ τοῦ σκότους. διαφορὰ δὲ πολλὴ τῶν δύο ὁδῶν. ἐφ' ἧς μὲν γὰρ εἰσὶν τεταγμένοι φωταγωγοὶ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ἧς δὲ ἄγγελοι τοῦ Σατανᾶ. 2. καὶ ὁ μὲν ἐστὶν Κύριος ἀπὸ αἰῶνων καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, ὁ δὲ ἄρχων καιροῦ τοῦ νῦν τῆς ἀνομίας.

XIX. Ἡ οὖν ὁδὸς τοῦ φωτὸς ἐστὶν αὕτη· εἰάν τις θέλων ὀδὴν ὀδεύειν ἐπὶ τὴν ὠρισμένον τόπον σπεύσῃ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ. ἐστὶν οὖν ἡ δοθείσα ἡμῖν γνῶσις τοῦ περιπατεῖν ἐν αὐτῇ τοιαύτη. 2. Ἀγαπήσεις τὸν ποιήσαντά σε, φοβηθήσῃ τόν σε πλάσαντα, δοξάσεις τόν σε λυτρωσάμενον ἐκ θανάτου· ἔσῃ ἀπλοῦς τῇ καρδίᾳ καὶ πλούσιος τῷ πνεύματι· οὐ κολληθήσῃ μετὰ πορευομένων ἐν ὁδῷ θανάτου, μισήσεις πᾶν ὃ οὐκ ἔστιν ἀρεστὸν τῷ Θεῷ, μισήσεις πᾶσαν ὑπόκρισιν· οὐ μὴ ἐγκαταλίπῃς ἐντολὰς Κυρίου. 3. οὐχ ὑψώσεις σεαυτόν, ἔσῃ δὲ ταπεινόφρων κατὰ πάντα. οὐκ ἀρεῖς ἐπὶ σεαυτὸν δόξαν. οὐ λήμψῃ βουλήν πονηρὰν κατὰ τοῦ πλησίον σου· οὐ δώσεις τῇ ψυχῇ σου θράσος. 4. οὐ πορνεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ παιδοφθορήσεις. οὐ μὴ σου ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐξέλθῃ ἐν ἀκαθαρσίᾳ τινῶν. οὐ λήμψῃ πρόσωπον ἐλέγξαι τινὰ ἐπὶ παραπτώματι. ἔσῃ πραῦς, ἔσῃ ἡσυχίος, ἔσῃ τρέμων τοὺς λόγους οὓς ἤκουσας. οὐ μνησικακήσεις τῷ ἀδελφῷ σου. 5. οὐ μὴ διψυχήσης πότερον ἔσται ἢ οὐ. οὐ μὴ λάβῃς ἐπὶ ματαίῳ τὸ ὄνομα Κυρίου. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὑπὲρ τὴν ψυχὴν σου. οὐ φονεύσεις τέκνον ἐν φθορᾷ, οὐδὲ πάλιν

Ex. xx. 14.

Is. lxvi. 2.

Ex. xx. 7.

γεννηθὲν ἀποκτενεῖς. οὐ μὴ ἄρης τὴν χεῖρά σου ἀπὸ τοῦ υἱοῦ σου ἢ ἀπὸ τῆς θυγατρὸς σου, ἀλλὰ ἀπὸ νεότητος διδάξεις φόβον Θεοῦ. 6. οὐ μὴ γένη ἐπιθυμῶν τὰ τοῦ πλησίον σου, οὐ μὴ γένη πλεονέκτης. οὐδὲ κολληθήσῃ ἐκ ψυχῆς σου μετὰ ὑψηλῶν, ἀλλὰ μετὰ ταπεινῶν καὶ δικαίων ἀναστραφήσῃ. τὰ συμβαίνοντά σοι ἐνεργήματα ὡς ἀγαθὰ προσδέξῃ, εἰδὼς ὅτι ἄνευ Θεοῦ οὐδὲν γίνεται. 7. οὐκ ἔσῃ διγνώμων οὐδὲ δίγλωσσος. ὑποταγήσῃ κυρίοις ὡς τύψῃ Θεοῦ ἐν αἰσχύνη καὶ φόβῳ. οὐ μὴ ἐπιτάξῃ δοῦλῳ σου ἢ παιδίσκῃ ἐν πικρία, τοῖς ἐπὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν ἐλπίζουσιν, μήποτε οὐ μὴ φοβηθήσονται τὸν ἐπ' ἀμφοτέροις Θεόν· ὅτι ἦλθεν οὐ κατὰ πρόσωπον καλέσαι, ἀλλ' ἐφ' οὓς τὸ πνεῦμα ἠτοίμασεν. 8. κοινωνήσεις ἐν πᾶσιν τῷ πλησίον σου, καὶ οὐκ ἔρεις **ἴδια εἶναι**. εἰ γὰρ ἐν τῷ ἀφθάρτῳ κοινωνοὶ ἔσθε, πῶσῃ μᾶλλον ἐν τοῖς φθαρτοῖς. οὐκ ἔσῃ πρόγλωσσος· παγίς γὰρ τὸ στόμα θανάτου. ὅσον δύνασαι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς σου ἀγνεύσεις. 9. μὴ γίνου πρὸς μὲν τὸ λαβεῖν ἐκτείνων τὰς χεῖρας, πρὸς δὲ τὸ δοῦναι συσπᾶν. ἀγαπήσεις ὡς κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ σου πάντα τὸν λαλοῦντά σοι τὸν λόγον Κυρίου. 10. μνησθήσῃ ἡμέραν κρίσεως νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ ἐκζητήσεις καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὰ πρόσωπα τῶν ἁγίων, ἢ διὰ λόγου κοπιῶν καὶ πορευόμενος εἰς τὸ παρακαλέσαι καὶ μελετῶν εἰς τὸ σῶσαι ψυχὴν τῷ λόγῳ, ἢ διὰ τῶν χειρῶν σου ἐργάσῃ εἰς λύτρον ἁμαρτιῶν σου. 11. οὐ διστάσεις δοῦναι οὐδὲ διδοὺς γογγύσεις, γνώσῃ δὲ τίς ὁ τοῦ μισθοῦ καλὸς ἀνταποδότης. φυλάξεις ἅ παρέλαβες, μήτε προστιθεῖς μήτε ἀφαιρῶν. εἰς τέλος μισήσεις τὸν πονηρόν. κρινεῖς δικαίως. 12. οὐ ποιήσεις σχίσμα, εἰρηνεύσεις δὲ μαχομένους συναγαγόν. ἐξομολογήσῃ ἐπὶ ἁμαρτίας σου. οὐ προσήξεις ἐπὶ προσευχῇ ἐν συνειδήσει πονηρᾷ. αὕτη ἐστὶν ἡ ὁδὸς τοῦ φωτός.

XX. Ἡ δὲ τοῦ μέλανος ὁδὸς ἐστὶν σκολιὰ καὶ κατάρως μεστή. ὁδὸς γὰρ ἐστὶν θανάτου αἰωνίου μετὰ τιμωρίας, ἐν

ἢ ἐστὶν τὰ ἀπολλύντα τὴν ψυχὴν αὐτῶν· εἰδωλολατρεία, θρασύτης, ὕψος δυνάμεως, ὑπόκρισις, διπλοκαρδία, μοιχεία, φόνος, ἀρπαγή, ὑπερηφανία, παράβασις, δόλος, κακία, αὐθάδεια, φαρμακεία, μαγεία, πλεονεξία, ἀφοβία Θεοῦ. 2. διώκεται τῶν ἀγαθῶν, μισοῦντες ἀλήθειαν, ἀγαπῶντες ψεύδη, οὐ γινώσκοντες μισθὸν δικαιοσύνης, οὐ κολλώμενοι ἀγαθῷ, οὐ κρίσει δικαίῃ, χηρὰ καὶ ὄρφανῶ οὐ προσέχοντες, ἀγρυπνοῦντες οὐκ εἰς φόβον Θεοῦ ἀλλὰ ἐπὶ τὸ πονηρόν, ὄν μακρὰν καὶ πόρρω πρᾶυτης καὶ ὑπομονῆς, ἀγαπῶντες μάταια, διώκοντες ἀνταπόδομα, οὐκ ἐλεῶντες πτωχόν, οὐ πονοῦντες ἐπὶ καταπονουμένῳ, εὐχερεῖς ἐν καταλαλιῷ, οὐ γινώσκοντες τὸν ποιήσαντα αὐτοῦς, φονεῖς τέκνων, φθορεῖς πλάσματος Θεοῦ, ἀποστρεφόμενοι τὸν ἐνδεόμενον, καταπονοῦντες τὸν θλιβόμενον, πλουσιῶν παράκλητοι, πενήτων ἄνομοι κριταί, πανθαμάρτητοι.

Rom. xii. 9.

XXI. Καλὸν οὖν ἐστὶν μαθόντα τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου, ὅσα γέγραπται, ἐν τούτοις περιπατεῖν. ὁ γὰρ ταῦτα ποιῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ δοξαστήσεται· ὁ ἐκεῖνα ἐκλεγόμενος μετὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ συναπολείται. διὰ τοῦτο ἀνάστασις, διὰ τοῦτο ἀνταπόδομα. 2. Ἐρωτῶ τοὺς ὑπερέχοντας, εἴ τινὰ μου γνώμης ἀγαθῆς λαμβάνετε συμβουλίαν· ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν εἰς οὓς ἐργάσησθε τὸ καλόν· μὴ ἐλλείπητε. 3. ἐγγὺς ἡ ἡμέρα ἐν ἧ ἡ συναπολείται πάντα τῷ πονηρῷ. ἐγγὺς ὁ Κύριος καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ. 4. ἔτι καὶ ἔτι ἐρωτῶ ὑμᾶς· ἑαυτῶν γίνεσθε νομοθέται ἀγαθοί, ἑαυτῶν μένετε σύμβουλοι πιστοί, ἄρατε ἐξ ὑμῶν πᾶσαν ὑπόκρισιν. 5. ὁ δὲ Θεός, ὁ τοῦ παντὸς κόσμου κυριεύων, δόξῃ ὑμῖν σοφίαν, σύνεσιν, ἐπιστίμην, γίνωσιν τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὑπομονήν. 6. γίνεσθε δὲ θεοδίδακτοι, ἐκζητοῦντες τί ζητεῖ Κύριος ἀφ' ὑμῶν, καὶ ποιεῖτε ἵνα εὐρεθῆτε ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. 7. εἰ δὲ τίς ἐστὶν ἀγαθοῦ μνεῖα, μνημονεύετε μου μελετῶντες ταῦτα, ἵνα καὶ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀγρυπνία εἰς τι ἀγαθὸν χωρήσῃ.

Is. xl. 10.
Aroc. xxii.
12.

ἔρωτῶ ὑμᾶς, χάριν αἰτούμενος. 8. ἕως ἔτι τὸ καλὸν σκευός
 ἔστιν μεθ' ὑμῶν, μὴ ἐλλείπητε μηδενὶ ἑαυτῶν, ἀλλὰ συνεχῶς
 ἐκζητεῖτε ταῦτα καὶ ἀναπληροῦτε πᾶσαν ἐντολὴν· ἔστιν γὰρ
 ἄξια. 9. διὸ μᾶλλον ἐσπούδασα γράψαι ἀφ' ὧν ἠδυνήθην,
 εἰς τὸ εὐφρᾶναι ὑμᾶς. Σώζεσθε, ἀγάπης τέκνα καὶ εἰρήνης.
 ὁ Κύριος τῆς δόξης καὶ πάσης χάριτος μετὰ τοῦ πνεύματος
 ὑμῶν.